

УДК 159.9.072

**Психологія особистісного становлення
студента-медика**

Шевченко Олена Миколаївна,

к.пед.н., доцент

Українська медична стоматологічна академія

м. Полтава, Україна

Shevchenko.36028@gmail.com

Анотація: Стаття присвячена проблемі становлення особистості майбутнього лікаря у процесі навчання у медичному виші. Здійснено огляд концепцій особистісного становлення студента-медика, його професійного розвитку і професіоналізації. Названо особистісно та професійно важливі якості особистості, які розвиваються у процесі учіння студентів-медиків. Здійснений аналіз процесу особистісного становлення майбутнього лікаря.

Ключові слова: фактори розвитку, готовність до діяльності, професіоналізація, медики, становлення.

Вступ. Сучасний соціум перебуває в умовах стрімких трансформаційних змін. В Україні відбуваються зміни в системі освіти, які пов'язані з розумінням людини, як цілісності – особистості та суб'єкта професійної діяльності. Велика увага приділяється становленню особистості майбутнього фахівця у період його навчання у вищому навчальному закладі, спрямовуються зусилля на підготовку конкурентоздатного, компетентного випускника вищого навчального закладу, а саме медичного, який буде готовий до вирішення складних професійних і життєвих завдань. Особистість лікаря розглядається як центральний компонент системи лікарської діяльності, що забезпечує її спрямованість та успішність функціонування у рішенні гуманістичної мети лікарської праці.

Постановка проблеми. Сучасні підходи до медичного обслуговування пацієнтів вимагають від лікаря нового рівня психологічної готовності до здій-

снення своєї професійної діяльності. Саме в процесі навчання у медичному виші відбуваються значущі особистісні зміни, які обумовлюють успішність розвитку психологічної готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності. Отже, актуальним постає питання психології особистісного становлення студента-медика.

Аналіз досліджень і публікацій. Важливі проблеми медичної психології, вплив професійних здібностей на навчання і професійне становлення студентів-медиків ґрунтовно вивчають вітчизняні та зарубіжні дослідники: О. Бондарчук, Л. Божович, Л. Виготський, Л. Карамушка, З. Карпенко, Г. Костюк, С. Кузікова, О. Лазурський, О. Леонт'єв, Г. Ложкін, А. Лосев, С. Максименко, Г. Олпорт, О. Рюле, Н. Чепелева та ін.

Так, В. Бехтерев розробив психологічні критерії фахової придатності суб'єкта до отримання медичної освіти. Емпіричну типологію особистості лікаря представлено у працях К. Платонова. Розглядаючи моделі особистісного підходу до хворих, В. Ташликов розкрив психологічні закономірності лікувального процесу. Крім того, науковці досліджували деякі індивідуально-психологічні особливості лікарів, що пов'язані з їхньою спеціалізацією (Г. Караванов, В. Коршунова); проблеми психології взаємин лікаря і хворого (Л. Бурлачук, І. Вольперт, М. Ельштейн, В. Ніколаєнко й ін.); особливості професійної діяльності медичних працівників (І. Вітенко, М. Кабанов, Л. Супрун й ін.); специфіку формування професійного мовлення (М. Лісовий), професійно-етичної культури (А. Агаркова). Поряд з цим маємо констатувати, що залишаються неуроченими питання психології особистісного становлення студентів-медиків.

Виклад основного матеріалу. Професійне становлення лікаря є складним, тривалим і суперечливим процесом, який включає різні змістовні і структурні компоненти. Він залежить, по-перше, від зовнішніх умов. Протягом життя людини змінюються вимоги суспільства до професії та її співвідношення з іншими професіями. Мотиваційна сфера професійної діяльності, її менталітет та духовні цінності також можуть перетворюватися. Можуть мінятися місцями

структурні компоненти професійної діяльності та професійного спілкування (засоби, умови, результати) – те, що було умовою, стає результатом, що було засобом, пізніше може стати умовою. Становлення професіонала залежить, по-друге, і від внутрішніх умов: змінюються уявлення людини про професію, критерії оцінки людиною самої професії, професіоналізму, а також критерії оцінки себе як професіонала. У професійному становленні фахівця важливими залишаються питання особистісного розвитку.

Досліджуючи психологічні особливості студентів-медиків, Т. Бугаєва з'ясувала, що за час навчання в медичному виші значних змін зазнають професійні якості студентів, наближаючи їх до особистості справжнього лікаря, але не завжди рівень сформованості даних якостей відповідає вимогам щодо забезпечення високих показників професійної діяльності і збереження здоров'я лікарського персоналу [1].

Аналіз існуючих досліджень становлення студента-медика дозволив визначити, що психологія особистісного становлення студента-медика є невід'ємною частиною особистісного становлення людини і триває все життя та має стадіальний характер.

Комплекс якостей, що визначає успішність навчання на молодших і старших курсах, істотно розрізняється співвідношенням пізнавальних здібностей та комунікативних характеристик. На молодших курсах провідну роль відіграють якості, що визначають високий рівень розвитку пізнавальних здібностей і значно менше значення надається організаційно-вольовим якостям. На старших курсах ключовими залишаються пізнавальні здібності, проте, на значно нижчому рівні.

Психологічне особистісне становлення студента-медика розпочинається з моменту вступу до медичного вишу, адаптації до навчання та майбутньої професійної діяльності. Саме на цих стадіях відбуваються особистісні психологічні зміни студента-медика, які впливатимуть на психологічну готовність фахівця до професійної діяльності. Ми погоджуємося із Е. Зеером [3], який запропонував структуру особистості спеціаліста, що містить такі

компоненти: професійну спрямованість, професійну компетентність, професійно важливі психологічні якості, професійно значущі психофізіологічні властивості. До даної психологічної структури студента-медика ми долучаємо важливі особистісно-значущі якості, особистісну компетентність та особистісний досвід діяльності. Особливе значення ми надаємо здібностям, розвиненим до високого рівня, до передбачення і прогнозування (можливо навіть як прояв інтуїції), саморегуляції, а також прийняття рішень (сміливість, креативність, своєчасність, точність), що стали особистісно-професійними якостями. Отже, у професійний портрет студента-медика включаємо індивідуально-психологічні особливості особистості і особливості професійної ролі майбутнього фахівця.

Високому рівню підготовки фахівців медичного профілю в найбільшій мірі сприяє творча атмосфера освіти, відкриває перед майбутнім молодим фахівцем значні можливості в наукових дослідженнях. Розкриття творчого потенціалу особистості, творча самореалізація в професійній діяльності є важливою умовою виникнення особистості фахівця.

Творча робота пробуджує і згодом розвиває “приховані” інтереси і здібності студента. Це дозволяє уникати перевантаження інформацією, підвищує інтерес до досліджуваного предмета, створює задоволення навчанням, сприяє розкриттю особистісного потенціалу та самовдосконалення. Виконання творчих завдань, робота в студентському науковому гуртку сприяє розвитку творчого мислення, що є необхідною передумовою для формування специфіки медичного мислення.

На думку угорського лікаря І. Харді, враховуючи особистісні властивості і виконання службових обов'язків медичними працівниками, їх можна об'єднати в 6 психологічних типів: рутинери; грають завчену роль – “артистичний тип”; нервовий тип; чоловікоподібною (незалежно від статі) тип; фахівець; материнський тип [6].

Успішна лікарська діяльність визначається такими психологічними особливостями, як високий рівень комунікативності та компетентності, який

реалізується в процесі роботи з пацієнтами, їх близькими та родичами, а також медичним персоналом.

Важливу роль відіграють незалежність і автономність лікаря, його впевненість у власних силах, високий ступінь стресостійкості до інформаційних і емоційних перевантажень, наявність розвинених механізмів адаптації.

Відтак, теоретичний аналіз досліджень науковців показав, що професійне становлення невіддільне від особистісного і відбувається відповідно до особливостей та закономірностей загального психічного розвитку людини. Розвиток особистості у професійній діяльності являє собою активний процес становлення особистості та її професіоналізму, що відбувається у професійній взаємодії і самореалізації у просторі професії.

Список використаної літератури

1. Бугаева Т. К. Интеграция личностной и профессиональной готовности медиков к труду в системе здравоохранения: автореф. дис. докт. мед. наук /Т. К. Бугаева. – М, 1996. – 26 с.
2. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития М. : Академия, 2006. – 240 с.
4. Сміла Н. В. Особистісні фактори становлення психологічної готовності майбутніх медиків до професійної діяльності / Н. В. Сміла // Проблеми сучасної психології. – 2017. – Випуск 37. – С.423–433/
5. Філоненко М. М. Деякі аспекти психологічних особливостей професійної підготовки майбутнього лікаря / М. М. Філоненко // Науково-методичні засади управління якістю освіти в університетах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К. : НПУ, 2009. – С.268 – 272.
6. Харди І. Лікар, сестра, хворий. Психологія роботи з хворими / І. Харді /[4-е видання за редакцією проф. М.В.Коркиної]. – 1981. – С. 15–151.
7. Шевченко О. М. Педагогічні умови підготовки іноземних студентів-медиків у процесі вивчення української мови / О. М. Шевченко // Естетика і

етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Інститут пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка.– 2019. – Вип. 20. – С. 178–187.